

Sygn. akt V KK 240/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wiesław Błus

SSN Przemysław Kalinowski

Protokolant Anna Kowal

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Krzysztofa Parchimowicza,
w sprawie **M. O.** i **L. O.**

skazanych z art. 252 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 2 października 2014 r.

kasacji, wniesionych przez obrońców skazanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 5 grudnia 2013 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 14 czerwca 2013 r.

1. uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Okręgowego w odniesieniu do M. O. oraz L. O., a także na podstawie art. 536 k.p.k. w zw. z art. 435 k.p.k. w odniesieniu do A. K., i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania;

2. zarządza zwrot opłaty od kasacji w kwocie 750 (siedemset pięćdziesiąt) zł, uiszczonej przez M. O.;

3. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. P. C. - Spółka adwokacka, kwotę 1 476 zł (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych), w tym 23% podatku VAT, za sporządzenie i wniesienie kasacji oraz udział w rozprawie kasacyjnej, tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną świadczoną z urzędu L. O.

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 14 czerwca 2013 r., L. O. został uznany za winnego tego, że w okresie od 27 lutego 2001 r. do dnia 2 marca 2001 r. w W., P., S., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi ustalonymi i nieustalonymi osobami, stosując wobec M. C., T. C. i R. K. groźby pozbawienia życia i spowodowania ciężkich obrażeń ciała oraz przemoc w postaci pobicia:

- M. C. – którego naraził na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, poprzez bicie pięściami i kopanie po całym ciele, kneblowanie ust workiem foliowym i wywieranie ucisku na narządy szyi poprzez naciskanie przedramieniem, skutkujące utratą przytomności,

- T. C. – którego naraził na ryzyko powstania co najmniej średnich obrażeń ciała, poprzez bicie pięściami i kopanie po całym ciele oraz duszenie przedramieniem,

- R. K., którego naraził na ryzyko powstania co najmniej średnich obrażeń ciała, poprzez bicie pięściami i kopanie po całym ciele,

po czym pozbawił wolności M. C. i R. K. na okres 7 godzin, zaś co do T. C., uczestniczył we wzięciu go jako zakładnika i przetrzymywaniu go przez trzy doby, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, usiłował doprowadzić M. C. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci nieruchomości o wartości łącznej co najmniej 4 000 000 USD, lecz zamierzonego celu nie osiągnął z uwagi na postawę pokrzywdzonego i interwencję Policji, tj. popełnienia przestępstwa z art. 252 § 1 k.k. w zw. z art. 158 § 1 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., za które, na podstawie art. 252 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzono mu karę 5 lat pozbawienia wolności.

Ponadto wyrokiem tym uznano M. O. za winnego tego, że w okresie od dnia 27 lutego 2001 r. do dnia 2 marca 2001 r. w W., P., S., działając wspólnie i w porozumieniu z innymi ustalonymi i nieustalonymi osobami, w celu uzyskania

korzyści majątkowej, usiłował doprowadzić M. C. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, stosując wobec T. C. groźby i przetrzymując go jako zakładnika przez trzy doby, w celu zmuszenia do podjęcia czynności mających na celu rozporządzenie przez niego mieniem w postaci nieruchomości o wartości co najmniej 4 000 000 USD, lecz celu tego nie osiągnął z uwagi na postawę pokrzywdzonego i interwencję Policji, tj. popełnienia przestępstwa z art. 252 § 1 k.k. w zw. z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to, na podstawie art. 252 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k., wymierzono mu karę 4 lat pozbawienia wolności.

Wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony przez obrońców oskarżonych.

Obrońca M. O. zarzucił w apelacji:

1. obrazę przepisów postępowania, mającą wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 4, 5 § 2, 410 i 424 k.p.k. polegającą na jednostronnej ocenie dowodów i rozstrzygnięciu nie dających się usunąć wątpliwości na niekorzyść oskarżonego;

2. błędne ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę orzeczenia, a polegające na uznaniu, że oskarżony dopuścił się popełnienia zarzucanego mu czynu, pomimo istnienia wątpliwości w tym względzie, wynikających z jego wyjaśnień i zeznań świadków, w szczególności T. C. i M. D.

W konkluzji autor apelacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego M. O. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Obrońca L. O. w apelacji zarzucił zaskarżonemu wyrokowi obrazę:

1. prawa materialnego poprzez uznanie oskarżonego za winnego popełnienia przestępstwa z art. 252 § 1 k.k., art. 158 § 1 k.k. oraz art. 282 k.k.,

2. przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj.:

a) art. 7 k.p.k. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na uznaniu, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwala przyjąć, iż oskarżony L. O. uczestniczył w zdarzeniach opisanych w akcie oskarżenia, w sytuacji gdy pokrzywdzeni nie rozpoznali oskarżonego na rozprawie, co doprowadziło do błędów w ustaleniach faktycznych,

b) art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 202 § 1 k.p.k. poprzez nieprzeprowadzenie dowodu z opinii biegłych lekarzy psychiatrów na okoliczność poczytalności

oskarżonego L. O. w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, w sytuacji gdy oskarżony od 2000 r. leczy się psychiatrycznie w Poradni Zdrowia Psychicznego w S.,

c) art. 6 k.p.k. w zw. art. 156 § 1 k.p.k. poprzez brak udostępnienia oskarżonemu akt sprawy, w sytuacji kiedy oskarżony składał wniosek o zapoznanie się z aktami,

d) art. 5 § 2 k.p.k. poprzez nierozstrzygnięcie na korzyść oskarżonego L. O. nie dających się usunąć wątpliwości dotyczących udziału oskarżonego w popełnieniu zarzucanego mu czynu,

e) art. 5 § 1 w zw. art. 410 k.p.k. poprzez ustalenie przez Sąd stanu faktycznego oraz uznanie oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanych jemu czynów, przed przeprowadzeniem całości postępowania dowodowego w sprawie.

Podnosząc powyższe zarzuty autor apelacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 5 grudnia 2013 r., utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Wyrok ten został zaskarżony kasacjami obrońców M. O. i L. O.

Obrońca M. O. orzeczeniu Sądu drugiej instancji zarzucił:

1. rażące naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie naruszenie art. 455 zd. 1 k.p.k. poprzez niepoprawienie przez Sąd odwoławczy błędnej i niekorzystnej dla skazanego M. O. kwalifikacji prawnej przypisanego mu czynu, pomimo istnienia takiego obowiązku, niezależnie od granic zaskarżenia i zarzutów podniesionych w apelacji, tj. błędne zastosowanie art. 252 § 1 k.k. w brzmieniu nadanym temu przepisowi ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 46 (zagrożenie karą pozbawienia wolności od 3 do 15 lat — zbrodnia), podczas gdy w tym wypadku należało zastosować ustawę względniejszą dla skazanego w postaci art. 252 § 1 k.k. w jego pierwotnym brzmieniu (zagrożenie karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat – występki), a w konsekwencji naruszenie art. 4 § 1 k.k. i art. 252 § 1 k.k.;

2. rażące naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. poprzez

nienależyte rozważenie przez Sąd odwoławczy zarzutu apelacyjnego dotyczącego obrazy następujących przepisów postępowania: art. 4 k.p.k., art. 5 § 2 k.p.k., art. 410 k.p.k. i art. 424 k.p.k., a w konsekwencji naruszenie wymienionych przepisów postępowania poprzez uznanie oceny dowodów dokonanej przez Sąd pierwszej instancji za prawidłową, oparcie ustaleń wyłącznie na dowodach niekorzystnych dla skazanego, dokonanie tych ustaleń bez uwzględnienia zasad prawidłowego rozumowania, rozstrzygnięcie nie dających się usunąć wątpliwości na niekorzyść skazanego i niedostateczne uzasadnienie wyroku.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości w stosunku do M. O. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W kasacji obrońcy L. O. podniesiono następujące zarzuty:

1. rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na nienależytej kontroli odwoławczej i utrzymaniu w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji, wydanego z rażącym naruszeniem art. 4 § 1 k.k., polegającym na skazaniu L. O. na podstawie art. 252 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym w chwili orzekania (przewidującym karę w wymiarze od 3 do 15 lat pozbawienia wolności), pomimo że należało stosować ustawę obowiązującą poprzednio, tj. w chwili popełnienia przestępstwa, ponieważ jest ona względniejsza dla sprawcy (przewidywała karę w wymiarze od roku do 10 lat pozbawienia wolności), co doprowadziło do wymierzenia skazanemu kary na podstawie przepisu przewidującego surowszą odpowiedzialność;

2. rażące naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 433 § 2 k.p.k., polegające na nienależytym rozpoznaniu zarzutów apelacji oraz naruszenie art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 202 § 1 k.p.k., co w efekcie doprowadziło do skazania L. O. w sytuacji, gdy nie ma pewności co do możliwości popełnienia przez niego przestępstwa, ze względu na stan jego zdrowia psychicznego w chwili popełnienia czynu.

Na podstawie tak sformułowanych zarzutów, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, w stosunku do L. O. i przekazanie sprawy sądowi właściwemu do ponownego rozpoznania.

Prokurator w odpowiedziach na kasacje wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi właściwemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje są zasadne w zakresie, w jakim zakwestionowano w nich prawidłowość kontroli instancyjnej, w świetle obowiązku wynikającego z treści art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 447 § 1 k.p.k., odnośnie do rażącej obrazu przepisu art. 4 § 1 k.k.

Lektura orzeczenia Sądu pierwszej instancji wskazuje, że czyny przypisane L. O. i M. O. zostały zakwalifikowane jako przestępstwa określone w art. 252 § 1 k.k., przy czym nie dookreślono, o jakie brzmienie tego przepisu chodzi, co prowadzi do wniosku, że zastosowano przepis w brzmieniu obecnie obowiązującym. Należy wobec tego zauważyć, że na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy Kodeks karny i Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2010 r., Nr 7, poz. 46) podwyższone zostało ustawowe zagrożenie za to przestępstwo w ten sposób, że zamiast dotychczasowej sankcji względnie oznaczonej kary pozbawienia wolności w wymiarze od roku do 10 lat, wprowadzono zagrożenie tą karą od lat 3. Tym samym zmieniony został też ciężar gatunkowy przestępstwa z art. 252 § 1 k.k., czyniąc z niego zbrodnię. Zmiana ta weszła w życie z dniem 19 kwietnia 2010 r., a zatem przed wydaniem wyroku w sprawie, co obligowało Sądy obu instancji do zastosowania reguły intertemporalnej określonej w art. 4 § 1 k.k. Przestępstwa przypisane oskarżonym zostały bowiem popełnione przed wejściem w życie wskazanej nowelizacji art. 252 § 1 k.k., wobec czego należało dokonać kwalifikacji prawnej czynów w oparciu o treść wspomnianego przepisu z zaznaczeniem, że podstawą skazania i wymiaru kary jest przepis art. 252 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 18 kwietnia 2010 r., albowiem niewątpliwie był on względniejszy dla sprawców. Brak takiego dookreślenia, prowadzi do wniosku, że Sąd orzekający wbrew obowiązkowi wynikającemu z art. 4 § 1 k.k., zastosował ustawę nową, cechującą się znacznie surowszym zagrożeniem ustawowym za zarzucane oskarżonym przestępstwa.

Niepoprawienie wadliwej kwalifikacji prawnej przez Sąd drugiej instancji stanowiło rażące naruszenie art. 455 k.p.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i niewątpliwie

miało wpływ na treść wyroku tego Sądu, choć oczywiście nie byłoby wystarczające, albowiem Sąd odwoławczy w konsekwencji poprawienia błędnej kwalifikacji prawnej musiałby rozważyć na nowo kwestię wymiaru kar pozbawienia wolności na gruncie poprzednio obowiązującego, łagodniejszego zagrożenia ustawowego za przestępstwo z art. 252 § 1 k.k. Wadliwość kontroli odwoławczej nie sprowadza się zatem jedynie do problemu kwalifikacji prawnej czynów przypisanych oskarżonym, albowiem uchybienie w tym zakresie oddziaływało na płaszczyznę wymiaru kary, która w związku z treścią art. 447 § 1 k.p.k. powinna stać się również przedmiotem rozważań Sądu odwoławczego.

Biorąc to pod uwagę Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że z uwagi na potrzebę zapewnienia kontroli instancyjnej wymiaru kary konieczne jest uchylenie także orzeczenia wydanego przez Sąd pierwszej instancji i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania, zwłaszcza że to w tym wyroku przyjęta została, błędna w świetle art. 4 § 1 k.k., kwalifikacja prawna czynów przypisanych oskarżonym. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy rozważy na nowo kwestię wymiaru kary pozbawienia wolności względem oskarżonych w świetle obowiązującego do dnia 18 kwietnia 2010 r. pierwotnego zagrożenia ustawowego karą pozbawienia wolności, przewidzianego za popełnienie przestępstwa określonego w art. 252 § 1 k.k.

Z uwagi na to, że błędna kwalifikacja prawna została przyjęta także w odniesieniu do czynu A. K., Sąd Najwyższy na podstawie art. 435 k.p.k. w zw. z art. 536 k.p.k. uchylił zaskarżone orzeczenie i poprzedzający je wyrok Sądu pierwszej instancji także w stosunku do tego oskarżonego.

Mając na względzie to, że zarzut obrazy art. 455 k.p.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. doprowadził do uchylenia orzeczeń Sądów obu instancji, Sąd Najwyższy uznał za przedwczesne rozpoznanie pozostałych zarzutów i na podstawie art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. ograniczył rozpoznanie kasacji do wspomnianego zarzutu.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku, zwracając M. O. uiszczoną opłatę od kasacji w kwocie 750 złotych. O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu L. O. orzeczono na podstawie § 14 ust. 2 pkt 6 i ust. 3 pkt 2 w zw. z § 2 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności

adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j.: Dz. U. z 2013 r., poz. 461).